

Hierna volgend artikel
is afkomstig uit:

De Levende Natuur

tijdschrift voor natuurbehoud en natuurbeheer

Doelstelling van 'De Levende Natuur'

Het informeren over ontwikkelingen in onderzoek, beheer en beleid op het gebied van natuurbehoud en natuurbeheer, die van belang zijn voor Nederland en België. De artikelen zijn vooral gebaseerd op eigen ecologisch onderzoek, ervaring of waarneming van de auteurs.

De Levende Natuur verschijnt 6x per jaar, waaronder tenminste 1 themanummer.

Abonnementskosten zijn

€ 28,50 per jaar (privé) of

€ 45,- per jaar (instellingen, bedrijven).

Te verkrijgen door genoemd bedrag over

te maken op giro 81935 (NL)

of p.r. 000-1701789-21 (B) t.n.v.

Abonnementenadministratie De Levende

Natuur, Wageningen, o.v.v. 'nieuwe abonnee'.

e-mail: administratie@delevendenatuur.nl

kijk ook op

www.delevendenatuur.nl

OBN: verbreding naar landschapsschaal krijgt vorm

Anne-Marie de Wee

Het vierde OBN symposium had als thema 'Van Standplaats naar Landschap'.

Honderden terreinbeheerders, waterschappers, beleidsmakers, onderzoekers en adviseurs die betrokken zijn bij het herstel van de Nederlandse (en Belgische) natuur namen deel aan dit symposium op 4 november 2008.

Het symposium werd door Stichting Bargerveen, directie Kennis van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Communicatiebureau de Lynx georganiseerd om de voortgang in de kennisontwikkeling en eerste resultaten te verspreiden van het eind 2006 verbrede OBN. Dit artikel schetst kort de ontwikkeling en nieuwe taken van het kennisnetwerk OBN.

Eén van de grote krachten achter het OBN-netwerk èn de organisatie van zowel het derde als het vierde OBN-symposium was Hans Esselink. Op 30 augustus 2008 is hij plotseling overleden. Hans was één van de eerste en meest kleurrijke leden van het kennisnetwerk OBN. In zijn werk was hij gedreven en overtuigend, maar ook samenbindend. Natuurherstel heeft door zijn fauna-inbreng een nieuwe impuls gekregen. Zijn inbreng in het netwerk, de opschaling van standplaats naar landschapsschaal en bij het totstandkomen van dit symposium, als enthousiast persoon en als vakman, was groots en vinden we ook terug in meerdere artikelen in dit nummer van De Levende Natuur.

Ontwikkeling van het kennisnetwerk

Niet alleen nationaal, maar ook internationaal staat momenteel het behoud van biodiversiteit hoog op de agenda. Door de implemen-

tatie van de Vogelrichtlijn (1979) en Habitatrichtlijn (1992) is de noodzaak voor Nederland om vorm te geven aan een duurzame instandhouding van habitats en soorten verhoogd. Naast het internationale beleid is nationaal de realisatie van de ecologische hoofdstructuur (EHS) een belangrijk doel voor het natuurbeleid (ministerie LNV, 1985). Om de biodiversiteitsdoelstelling te kunnen realiseren, is het nodig dat het land slim wordt ingericht en natuurbeheer op maat wordt uitgevoerd. Daarbij is innovatieve kennis over milieufactoren en natuurlijke processen een voorwaarde; het kennisnetwerk OBN is het platform waar de kennis ook daadwerkelijk wordt gegenereerd en vertaald naar de praktijk van het natuurbeheer, zoals in het verleden is bewezen.

Eind jaren tachtig is het besef ontstaan dat het brongerichte beleid voor bescherming van gebieden tegen verzuring, vermessing en verdroging niet snel genoeg tot resultaten

leidde. Naast brongerichte maatregelen, waren effectgerichte maatregelen nodig om soorten en gemeenschappen in Nederland te behouden zolang de milieukwaliteit nog niet op orde was. Dat leidde in 1989 tot de start van de regeling Effectgerichte Maatregelen (EGM), in 1995 uitgebreid tot het Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN). Het OBN-netwerk is ingesteld door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Gerekend vanaf 1989 is het OBN dit jaar 20 jaar actief. Het is een succesvol kennisnetwerk in de strijd tegen de gevolgen van verzuring, verdroging en vermessing. Dit komt vooral omdat het een combinatie is van enerzijds onderzoek om inzicht te krijgen in de effecten van aantastende factoren op sleutelprocessen en soorten en anderzijds monitoring en evaluatie van de effecten van uitgevoerde herstelmaatregelen en waar nodig verder verbeteren van maatregelen of ontwikkelen van nieuwe maatregelen. Vanwege de goede resultaten is in 1995 besloten tot voortzetting van de regeling EGM tot tenminste 2010.

De kennisontwikkeling vond en vindt plaats in deskundigenteams (kader 1), waarin terreinbeheerders en onderzoekers nauw samenwerken. De uitgevoerde effectgerichte maatregelen hebben inmiddels geresulteerd in terugkeer of toename van talrijke bedreigde soorten (Bekker & Lammerts, 2002). Voor een aantal ecosysteemttypen is inmiddels vrij goed bekend welke effectgerichte maatregelingen

Kader 1. Deskundigenteams

Per landschapstype is er een deskundigeteam. Hierin werken medewerkers (specialisten en beleidsmakers) van onderzoeksinstituten en natuurbeheerorganisaties samen. Zij stemmen af welke onderzoeken de meeste prioriteit hebben. Van elk deskundigeteam is de voorzitter aangegeven.

DT Heuvelandschap

Dr. B.F. van Tooren
Vereniging Natuurmonumenten
035 - 655 97 40
b.vantooren@natuurmonumenten.nl

DT Nat Zandlandschap

Dr. A.J.M. Jansen
Unie van Bosgroepen
0318 - 76 26 28
ajmjansen@yahoo.com

DT Droog zandlandschap

Dr. H. Siebel
Vereniging Natuurmonumenten
035 - 655 97 16
h.siebel@natuurmonumenten.nl

DT Beekdallandschap

Drs. U. Vegter
Waterschap Hunze en Aa's
0598 - 69 38 00
u.vegter@hunzeenaas.nl

DT Rivierenlandschap

Drs. H.J. de Vries
It Fryske Gea
0512-381448
h.j.de.vries@fryskegea.nl

DT Rivierenlandschap

Ir. H. Hekhuis
Staatsbosbeheer (Zuid)
013 - 707 48 00
h.hekhuis@staatsbosbeheer.nl

DT Laagveen- en zeekleilandschap

Dr. Ir. J. Schouwenaars
Wetterskip Fryslân
058 - 292 28 10
jschouwenaars@wetterskipfryslan.nl

DT Duin- en kustlandschap

Drs. A.M.M. van Haperen
Staatsbosbeheer
013 - 707 48 27
haperen@zeelandnet.nl

Dr. E.J. Lammerts
Staatsbosbeheer
050 - 707 44 65
E.Lammerts@staatsbosbeheer.nl

Expertisegroep Fauna

Vacant
Drs. W.C.E.P. Verberk (vice-voorzitter)
Stichting Bargerveen
024 - 365 32 75
wilcov@sci.kun.nl

len succesvol kunnen zijn. Voor andere eco-systeemtypen, voor bedreigde soorten die nog niet toenemen en voor de fauna is de kennisontwikkeling over de gevolgen van aantastingen en de effectiviteit van herstelmaatregelen nog in volle gang. Voor zowel het herstel van standplaatscondities die worden aangestuurd door processen op landschapsschaal (bijvoorbeeld grondwaterstromingen), als voor de fauna was opschaling van OBN van standplaatsschaal naar landschapsschaal nodig, waarvoor ook nieuwe kennis ontwikkeld moet worden (Verberk et al., dit nummer).

OBN breidt uit

Oorspronkelijk was het kennisnetwerk opgebouwd om kennis te ontwikkelen die nodig is voor de uitvoering van effectgerichte maatregelen. Eind 2006 is de doelstelling van het kennisnetwerk vernieuwd en 'verbreed': de beleidsvelden soortenbeleid, Natura 2000 en de inrichting van de EHS zijn toegevoegd. Bovendien zijn de deskundigenteams (de basis van het hele netwerk) niet meer geconcentreerd rond natuurtypen, maar rond landschapstypen en is het onderzoek verruimd naar landschapsschaal. In 2006 is de naam van het netwerk gewijzigd in Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN).

Een positief gevolg van de verbreding is bijvoorbeeld de manier waarop gezamenlijk wordt gewerkt aan de oplossing (zowel inhoudelijk als juridisch) van de stikstofproblematiek. De meeste Natura 2000-gebieden (maar niet alleen de Natura 2000-gebieden!) lijden onder een te hoge stikstofdepositie vanuit de lucht, waardoor de daarvoor gevoelige habitattypen achteruit gaan in areaal of verslechteren in conditie.

Effectgerichte maatregelen, zoals het plaggen van heide, kunnen een nuttig instrument zijn in het verminderen van de gevolgen van stikstofdepositie. Het kabinet heeft o.a. de aanbeveling overgenomen met betrekking tot het opstellen van een handreiking voor beoordeling van activiteiten die stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden veroorzaken. Een proeve van de door de LNV-Taskforce Ammoniak beoogde handreiking is opgesteld in overleg met provincies en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. De handreiking bevat nadrukkelijk geen generieke grenswaarden of andere bepalingen, maar wel aanwijzingen voor de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden die stikstofdepositie veroorzaken.

Het is aan het bevoegd gezag om maatwerk te leveren bij de beoordeling van (voorgeno-

Kader 2. Nuttige websites

Natura 2000:

www.rbnaturazoo.nl

Regiebureau Natura 2000 gaat over de interbestuurlijke samenwerking voor Natura 2000.

www.minlnv.nl/naturazoo Hier staat veel algemene en achtergrond informatie, met een doorklik naar: gebiedendatabase, habitattypendatabase en soortendatabase; Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.

www.naturazoo.beheerplannen.nl Site met alleen de plannen waar DLG deze opstelt.

naturazooosteunpunt@minlnv.nl Voor vragen van bevoegde gezagen t.a.v. Natura 2000.

www.ec.europa.eu/environment/nature Site van de Europese Commissie met o.a. Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn

www.eurosite-nature.org Europese natuurbescherming, wil uitwisseling van kennis over natuurbeheer bevorderen.

OBN:

www.natuurkennis.nl Onder 'contact' staan de gegevens per deskundigenteam. Verder is veel informatie per landschapstype te vinden.

www.natuurkwaliteit.nl Diverse kennis over natuur: wetenschappelijke kennis, veldkennis en ervaringskennis, kennis over beleid en regelingen en actuele kennis met betrekking tot symposia en congressen.

www.beheerdersnetwerken.nl is onderdeel van het project 'Doelgericht Natuurbeheer' van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit.

Biodiversiteit:

www.milieuennatuurcompendium.nl Milieu en natuur in cijfers

www.nederlandsesoorten.nl Nederlands soortenregister, o.a. naamgeving en voorkomen

www.natuurloket.nl Overzicht verspreiding beschermde dieren en planten in Nederland

www.gegevensautoriteitnatuur.nl site is in opbouw, met o.a. Nationale Databank Flora en Fauna (NDF) en Ecogrid.

www.ecnc.nl European Centre for Nature Conservation zet zich in voor biodiversiteit.

men) activiteiten en daarbij zoveel mogelijk relevante factoren te betrekken. Een inhoudelijke oplossing om de stikstofdepositie terug te dringen, ligt binnen handbereik, maar aan de juridische verankering daarvan moet nog worden gewerkt.

Nieuwe taken

Het nieuwe netwerk OBN heeft als taak:

- het ontwikkelen van maatregelen die de duurzame instandhouding van de habitats in Natura 2000-gebieden kunnen bevorderen, incl. het adviseren over beheervraagstukken in het kader van Natura 2000;

- het ontwikkelen van maatregelen die de waardevolle levensgemeenschappen in de ecologische hoofdstructuur in zijn geheel verder ontwikkelen;
- het integreren van inrichting en soortenbeleid in de kennisontwikkeling;
- het integreren van maatregelen ten behoeve van soorten in de bestaande gebiedenmaatregelen;

- kennisontwikkeling ten behoeve van inrichting van voormalige landbouwgronden.

Bij de uitvoering van hydrologische herstelmaatregelen in en om natuurterreinen spelen de waterschappen uiteraard een belangrijke rol. Op dit moment heeft het netwerk OBN geen specifieke inhoudelijke watertaak, maar wel de ambitie om de band met de waterwereld te verstevigen. Mede daarom maken medewerkers van waterschappen nu deel uit van de deskundigenteams.

Doorwerking van in OBN-verband ontwikkelde kennis naar onderwijs en het werkveld van natuurbeheer en -beleid is cruciaal en verdient ook de komende tijd meer aandacht. Via het programma Natuurkwaliteit van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wordt hard gewerkt aan de koppeling met onderwijs. Voor de kennisdoorstroming naar het beheer is de nieuwe website Natuurkwaliteit (kader 2) ontwikkeld, zodat wetenschappelijke kennis, veldkennis en kennis over beleid en regelingen binnen één portaal zijn gebundeld.

Door de decentralisatie van natuurbeleid naar de provincies in het kader van de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) wordt het Programma Beheer (PB) herzien. Het nieuwe PB kan wellicht een mogelijkheid bieden om de uitvoering van in het OBN-netwerk onderzochte maatregelen onder te brengen.

Literatuur

Bekker, R.M. & E.J. Lammerts, 2002. Groene Stippen voor Rode Lijstsoorten: evaluatie van herstelmaatregelen. De Levende Natuur 103 (2): 48-52.

Duinen, G.A. van, R. Bobbink, C. van Dam, H. Esselink, R. Hendriks, M. Klein, A. Kooijman, J. Roelofs & H. Siebel (red.), 2004. Duurzaam natuurherstel voor behoud van biodiversiteit; 15 jaar herstelmaatregelen in het kader van het OBN. Rapport EC-LNV nr. 305-O.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 1985. Natuurbeleidsplan.

A.M.P. de Wee-Barnas
Projectsecretaris OBN-Symposium 2008
Ministerie van LNV, directie Kennis
Postbus 487
6710 BL Ede
a.m.p.de.wee@minlnv.nl